

*Є. С. Пономаренко,
студент V курсу 3 групи
Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Останніми роками державна влада намагається покращити діяльність правоохоронних органів, зокрема й кримінально-виконавчої системи, шляхом проведення масштабних реформ. Ці процеси викликані, перш за все, політичною кризою, економічними проблемами, військовою агресією на сході країни, окупацією Криму, а також прагненням Української держави привести вітчизняне законодавство у відповідність до європейського.

На ефективну діяльність органів і установ, що здійснюють виконання покарань, насамперед, впливає їх злагоджена взаємодія при чіткому розмежуванні повноважень. Так, згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005 р., Державна кримінально-виконавча служба України здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Слід нагадати, що Кабінетом Міністрів України було видано постанову «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» від 18.05.2016 р. № 343, відповідно до положень якої Державна пенітенціарна служба України ліквідується, а на Міністерство юстиції покладено її завдання і функції з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. При цьому до сфери управління Мін'юсту було віднесено й цілісні майнові комплекси державних підприємств, установ та організацій [2]. Уряд України 22.09.2016 р. видав розпорядження № 697-р «Питання Міністерства юстиції», яким припинив діяльність Державної пенітенціарної служби України [3].

Поспішність вказаних рішень суттєво відбилась на діяльності всіх органів та установ виконання покарань, зокрема й слідчих ізоляторів (далі – СІЗО).

Згідно із ч. 1 ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (далі – Закону) слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби є установами для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано взяття під варту або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт [4].

Відповідно до п. 1.6. Розділу I Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції 18.03.2013 р. № 460/5 (далі – Правила), СІЗО утворює Голова Державної пенітенціарної служби України [5]. Вказана норма не відповідає реаліям сьогодення; подібне прослідковується і в пп. 5.1., 5.4. цього розділу, п. 4.2. Розділу II тощо, а тому на практиці можуть виникати проблеми при правозастосуванні.

За ст. 2 Закону метою попереднього ув'язнення є запобігання можливому ухиленню особи, взятої під варту, від органів досудового розслідування та суду, перешкоджанню кримінальному провадженню або зайняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироку та видачі особи (екстрадиції) або її транзитного перевезення [4].

Згідно з ч. 1 ст. 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 цього КПК України, крім випадків, передбачених ч. 5 ст. 176 цього Кодексу [6].

Бачимо, що тримання під вартою є найсуворішим запобіжним заходом, а тому зараз держава повинна зосереджувати увагу на дотриманні прав людини, досягненні мети виправлення особи, поліпшенні умов перебування у СІЗО.

Зазначимо, що одним із найбільш типових порушень законодавчих стандартів щодо умов тримання осіб у СІЗО є недостатня площа камер, у яких утримуються особи. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) з цього приводу привертає увагу формулюванням своєї позиції у справі «Андрій Яковенко проти України». Зокрема, заявник А. О. Яковенко скаржився на умови тримання у Київському СІЗО, заявляючи, що умови його тримання під вартою були згубними для здоров'я та такими, що принижують гідність, оскільки приміщення було надзвичайно переповненим. У камері, в якій передбачено 11 спальних місць, було розміщено 22 особи. У свою чергу, ЄСПЛ, вивчивши матеріали справи, дійшов висновку, що під час тримання заявника у Київському СІЗО його особистий простір було надто обмежено,

оскільки в камері на заявника припадало приблизно два квадратні метри площі, яка набагато менша від мінімального стандарту (чотири квадратні метри на одного засудженого) [7]. Навіть якщо звернутися до національного законодавства, то згідно зі ст. 11 Закону норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 квадратного метра, а для вагітної жінки або жінки, яка має при собі дитину, – 4,5 квадратного метра [4].

Саме тому в зазначеній справі ЄСПЛ вбачає порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), відповідно до якої нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [8].

Також порушення вказаної статті ЄСПЛ вбачає у справі «Корнейкова та Корнейков проти України». Порушення Конвенції полягало в тому, що під час вагітності співробітники СІЗО не забезпечили жінку необхідним доглядом, а її новонароджену дитину – необхідним лікуванням. Крім того, у пологовому будинку наглядачі прикували підозрювану кайданками до гінекологічного ліжка. Така поведінка держави в особі співробітників СІЗО є неприпустимою та порушує низку міжнародних стандартів, які абсолютно чітко забороняють пологи в СІЗО, а приковування до ліжка під час пологів є не що інше, як нелюдське поводження та катування, заборонене Конвенцією [9].

У Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями від 30.09.1955 р. конкретизовано санітарно-гігієнічні вимоги, яких має бути дотримано в пенітенціарних установах. Зокрема, в них ідеться про те, що всі приміщення, якими користуються в'язні, мають відповідати певним санітарним вимогам. Особливо необхідно додержуватися вимог щодо забезпечення належних кліматичних умов, освітлення, вентиляції та опалення [10]. Утім, відомо, що реалії сьогодення вказують на протилежне: малі вікна, які не дають проходити денному світлу, нестерпне нічне освітлення, недостатній обігрів камер і близьке розташування невідгороджених санвузлів до столів, ліжок.

Незважаючи на відсутність подібної норми в Законі України «Про попереднє ув'язнення», Правила встановлюють обов'язкову присутність посадових осіб слідчого ізолятора під час прийому медичним персоналом ув'язнених і засуджених (п. 2.2 розділу X). Така практика надає можливість адміністрації СІЗО впливати на рішення медичного персоналу, а також порушує принцип конфіденційності при оголошенні діагнозу або наявності хвороби. Такі факти порушують право на конфіденційність при спілкуванні з лікарем, лікарську таємницю [11, с. 222].

Крім того, деякі затримані особи скаржаться на те, що вони піддаються психічному та фізичному насиллю з боку адміністрації СІЗО в камері під назвою «прес-хата» (місце, де ув'язнені можуть піддаватися фізичному жорсткому поводженню, зокрема й сексуальному насильству, з боку співкамерників, якщо вони не зізнаються в конкретному злочині або не надають необхідну інформацію після передачі адміністрації СІЗО). Метою можливого жорсткого поводження, як повідомляється в різних джерелах, є примушування затриманих зізнатися в злочинах (додаткових, невчинюваних), забезпечити інші докази або досягти покірної їх поведінки. Наведене порушує не тільки статті 17, 18, 20 КПК України, а й ст. 63 Конституції України [12].

Підводячи підсумок вищевикладеного, можна зазначити, що вдосконалення діяльності СІЗО можливе лише при узгодженні норм національного законодавства, що регламентують питання тимчасового ув'язнення. Зважаючи на євроінтеграційні процеси, законодавцю слід брати до уваги резонансні справи ЄСПЛ та міжнародні стандарти тримання осіб під вартою, запроваджувати його правові позиції в нових нормативно-правових актах та корегувати вже існуючі. Україні, як державі, що спрямовує свій вектор розвитку на створення дійсно правової та демократичної держави, слід застосовувати законні та гуманні засоби утримання ув'язнених, що надасть змогу забезпечити дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина, виконання мети і завдання кримінально-виконавчого законодавства.

С п и с о к л і т е р а т у р и

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 3. – Ст. 409.
2. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 р. № 343 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 42. – Ст. 1578.
3. Питання Міністерства юстиції : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 697-р // Урядовий кур'єр. – 2016. – № 184.
4. Про попереднє ув'язнення [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-ХІІ // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>

- 5.** Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0445-13>.
- 6.** Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України. – 2012 – № 90–91.
- 7.** Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Андрій Яковенко проти України» від 13.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_a22/page.
- 8.** Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
- 9.** Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Корнейкова та Корнейков проти України» від 24.03.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_b56.
- 10.** Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, затверджені першим Конгресом ООН 30.08. 1955 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_212.
- 11.** Автухов К. А. Щодо якості підзаконних нормативно-правових актів у галузі кримінально-виконавчого права (на прикладі правил внутрішнього розпорядку СІЗО) / К. А. Автухов // Наукові дослідження. – № 26. – 2013. – С. 210–222.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

ТОМ 2

Харків
2017

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

Організаційний комітет:

Гетьман А. П. – голова організаційного комітету, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України;

Головкін Б. М. – заступник голови організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ткачова О. В. – відповідальний секретар, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Автухов К. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Таволжанський О. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А.П. Гетьмана, Б. М. Головкина та інш. – Харків : Юрайт, 2017. – Т2 ., – 260 стр.
ISBN – 978-966-2740-94-3

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників круглого столу, присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України.

Матеріали подані в авторській редакції.

The collection made scientific reports and abstracts of the participants of the round table devoted to the prospects of reforming the penal system of Ukraine. Materials for were presented by the authors.

ISBN – 978-966-2740-94-3

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

© Гетьман А.П., Головкін Б.М. та інш., 2017
© “Юрайт”, 2017

З М І С Т

Бабій О. Г., Гавриленко М. М. Клименко Є. А.	Пенітенціарна пробація як складова ресоціалізації в Україні.....	3
Бірюков М. С.	Зміни до порядку направлення осіб до відбування покарання у виді позбавлення волі.....	10
Богатюк О. В.	Мета соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	13
Бугайчук А. А.	Сучасна кримінально-виконавча політика України.....	17
Бурикін В. В.	Про імперативність ресоціалізації звільненої з установи виконання покарання особи.....	21
Вовк М. М.	Відповідність вітчизняного законо-давства у сфері виконання покарань між-народним та європейським стандартам поведження із засудженими.....	24
Гадзіна М. Ю.	Звільнення від відбування покарання за хворобою: проблеми та шляхи їх розв'язання.....	28
Герашенко С.	Виконання покарання у виді арешту.....	32
Гнітій А. О.	Проблемні питання застосування та виконання покарань у виді громадських робіт.....	35
Голєв В. І.	Виправні роботи на сучасному етапі розвитку кримінально-виконавчої системи.....	39
Головко Д. Є.	Кримінально-правові проблеми застосування звільнення від відбування покарання за хворобою.....	42

Грабовська Я.Г.	Особливості виправлення та ресоціалізації неповнолітніх.....	47
Григоренко В. О.	Відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками.....	50
Грицева О. О.	Матеріально-побутове забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	54
Гриша І. О.	Міжнародний досвід застосування покарання у виді громадських робіт.....	58
Дейнега К. В.	Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.....	62
Дейнега М. В.	Праця засудженого в умовах ізоляції в контексті реалізації його матеріальних зобов'язань.....	66
Джелалі В. Ф.	Деякі проблеми виправлення та ресоціалізації неповнолітніх осіб.....	70
Дзандзава Г. М.	Медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	74
Дроздова В. І.	Потрапляння наркотичних засобів до установ виконання покарань.....	78
Дуброва Т. В.	До питання про право на свободу віросповідання засуджених до позбавлення волі.....	81
Железнякова Н. І.	Соціальна адаптація засуджених до позбавлення волі під час відбування покарання.....	84
Задерей О. В.	Застосування амністії до осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки: правовий аспект та перспективи застосування в сучасних українських реаліях.....	88

Зайцева А. О.	Поняття та порядок звільнення засуджених від відбування покарання у зв'язку з помилуванням.....	91
Зелінська І. А.	Проблема переведення засудженого з однієї виправної колонії до іншої.....	94
Йосипенко Н. П.	Освіта як засіб виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі, на прикладі зарубіжних країн.....	97
Іванов Д. В.	Перспективи створення приватних колоній в Україні.....	100
Карпова В. В.	Соціально-виховна робота із засудженими до довічного позбавлення волі.....	103
Козаченко Т. О.	Щодо доцільності застосування покарання у виді обмеження волі.....	107
Козярин Д. Ю.	Особливості ресоціалізації засуджених неповнолітніх.....	111
Колісник Л. Г.	Питання забезпечення права засуджених на охорону здоров'я.....	115
Кудря А. Р.	Забезпечення конституційного права засуджених на охорону здоров'я: основні проблеми та можливі шляхи їх вирішення...	119
Куктенко Є. Л.	Пробація щодо неповнолітніх як спосіб попередження злочинності.....	123
Курочкіна О. О.	Порівняльна характеристика змісту і основних ознак виконання покарання у виді виправних робіт в радянський період та за часів незалежності України.....	127
Кухар К. І.	Актуальні проблеми застосування інститутів амністії та помилування в Україні.....	130
Кушнір Я. О.	Про забезпечення доступу до освіти осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.....	135

Лук'яненко Н.Ю.	Ресоціалізація засуджених як напрям державної пенітенціарної політики.....	138
Лучникова Д. Ю.	Проблеми ресоціалізації осіб, які не досягли повноліття.....	141
Ляшкевич Є. І.	Місце законних інтересів у складі правового статусу засуджених.....	144
Мандзюк М.	Проблемні аспекти ресоціалізації засуджених.....	146
Михайлова Г. В.	Проблеми підготовки засуджених до звільнення від відбування покарання.....	149
Ненька Г. Ю.	Проблеми застосування покарання у виді виправних робіт.....	152
Онищенко А. Г.	Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань шляхом реалізації індивідуальних заходів.....	156
Оніщенко З. О.	Правовий механізм забезпечення безпеки засуджених осіб та персоналу в місцях позбавлення волі.....	159
Очерет М. О.	Роль соціально-виховної роботи із засудженими в установах виконання покарань..	162
Очкін Р. В.	Міжнародні аспекти проведення соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	165
Панішева Ю. С.	Проблеми виконання покарання у виді довічного позбавлення волі.....	168/
Плеханов М.	Місце інституту пробації в системі ювенальної юстиції.....	171
Погребняк О. О.	Деякі питання забезпечення безпеки персоналу установ виконання покарань...	175
Позняк Ю. В.	Ресоціалізація неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі.....	178

Поллак М. О.	Міжнародні стандарти поводження із засудженими.....	182
Пономаренко Є. С.	Удосконалення функціонування слідчих ізоляторів в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України...	185
Прокопенко О.Г.	Оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення як елемент досудової пробації.....	190
Прокоф'єва А. К.	Проблема правового забезпечення права засуджених на відбування покарання за місцем проживання.....	194
Романюк А. О.	Щодо гуманізації системи виконання покарань в Україні.....	197
Роянова І. В.	Правова сутність досудової пробації та підстави її застосування.....	202
Руденко А. М.	Діяльність громадських організацій та їх вплив на кримінально-виконавчу систему України.....	205
Савенко Є. О.	Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі.....	209
Сархош Ю. Д.	Виправлення засудженого: до визна-чення поняття.....	213
Смирнова А. О.	Проблемні питання громадських робіт у системі кримінальних покарань.....	216
Суліменко О. В.	Ресоціалізація жінок, засуджених до позбавлення волі.....	219
Толокольнікова К. С.	До питання обмеження прав засуджених....	223
Уласевич Д. В	Активне виборче право засуджених.....	226
Червона С. Р.	Деякі аспекти виконання арешту.....	229
Чередниченко Д. А.	Виправлення як мета покарання засуджених до позбавлення волі.....	232

Чернишова Є. М.	Виховна робота з неповнолітніми в кримінально-виконавчому аспекті.....	235
Чусько В. В.	Пріоритетні завдання та перспективи реформування державних кримінально-виконавчих інспекцій в Україні в службу пробації.....	239
Шепеленко Л. В.	Інститут пробації: зарубіжний досвід і перспективи розвитку в Україні.....	243
Шульгата М. О.	Проблеми виконання покарання у виді штрафу.....	246
Щербакова К. Я.	Окремі питання доцільності створення слідчих органів державної кримінально-виконавчої служби України.....	251

Наукове видання

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

Відповідальний за випуск: Головкін Б. М.

Підп. до друку 26.05.2017. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 18,68. Облік.-вид. арк. 13,8.

Тираж 30 прим. Зам. № 114911. Ціна договірна.

Друкарня «Аладдин-Принт»

61023, м. Харків, вул. Сумська, 4, оф. 8

Тел.: (057) 764-72-11 <http://aladdin-print.ua>

Свідоцтво про державну реєстрацію В00 № 966600 від 28.03.2003 р.